

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzat](#)át.

alatt, — mit bizonyít ez? Színben, hangulatban, érzésekben, szilajságban, bánatban és pajzánságban gazdag népenénk, — mit bizonyít mindez egyebet, mint fajunknak nagy lelki-testi képességeit, magas értelmi tehetségét és termelő erejének mérhetlen nagyságát?

Az olyan tudománynak, mely fajunk valódi képességeit lefokozza, nincs nemzetnevelő hatása, az olyan elhomályosítja a hajdankornak legszebb és legtanulságosabb képeit“ . . .

IV. Cikkely. Finn-ugor és török-tatár rokonság.

1. Fejezet. Vámbéry a magyarság nemzeti létéről.

Budenz és iskolája azt bizonyíttatták, hogy a magyarság a finn-ugorokkal áll rokonságban. Ezekkel szemben Vámbéry azt állította, hogy a magyarok török-tatár eredetűek.

Később azonban maga Vámbéry ezeket mondja: „A magyar nyelv egy török és egy, az ugor csoporthoz tartozó, de közelebből nem ismert nyelvjárásnak intenzív keveredéséből alakult, oly keveredésből, mely nemcsak a szókincsre, hanem még az alaktanra is nagy befolyással volt, a minek folytán akár a finn-ugor, akár a török-tatár csoportba való határozott besorozása elejétől fogva meg van nehezítve. Míg a magyar nyelv alaktana túlnyomólag, habár nem kizárólagosan, ugor jellemet mutat, addig szókincsének túlnyomó részéhez a török-tatár nyelvjárásokban találunk analógiát és pedig főleg a keleti, tehát a régebbi török nyelvterületen, mely körülmény éppen világosan bizonyítja, hogy a török nyelvi elemek már régen, a történet előtti korban csatlakoztak ama ugor nyelvjáráshoz és hogy — ezek szerint — a nyelvösszeolvadás nagyon régi eredetű“ . . .

„Mindent összevéve, a kulturszavak tanúsága alapján, arra a meggyőződésre jutunk, hogy a magyarság nemzeti léte török és ugor elemek összeolvadásával veszi kezdetét, további fejlődésére azonban török, illetőleg harcziás nomád társadalom volt elhatározó befolyással. Ama néptörédek, melyek egykor hunnok,

avarok és hungárok néven voltak ismeretesek, a X. század folyamán nemzeti és politikai elnevezésül a „magyar, nevet vették fel, míg ezek nyelvi tekintetben beleolvadtak a Pannoniában talált szövetségesek és alattvalók tömegében“.

2. Fejezet. A különböző irányban végzett munkásság eredménye.

És most itt — mielőtt általmennék a következő cikelyre — kérdelem: mi az eredménye a mondott három irányban eddig folytatott fáradságos munkásságnak? Válasz: ezen munkásság állapította meg azt, hogy a magyar nyelv szókincsének, melyek a finn-ugor és melyek a török-tatár elemei. De „honnan jött a magyar nép? hol volt őshazája? hol keressük rokonságát? Oly kérdések, melyekre a tudomány nem bir határozott választ adni“. (Sebestyén Gyula).

Én, Isten segítségével, megpróbálkozom ezekre is választ adni és hiszem, hogy válaszom kielégítő lesz. . . .

AZ ÖRMÉNY HÁZ.

A ház építési stíljé, alakja, díszítése, berendezése többnyire már külső jelekben is mutatja, hogy azt valamely népfaj a neki sajátos jellemvonásokkal ruházta föl.

Az örményekre vonatkozólag eddigelé legkimerítőbb és legbecsesebb e tekintetben az a tanulmány, mely Der-Movszesziáncz, ecsmiádzini tanár tollából került ki s a hécsi embertani társulat 1892-beli évkönyvében „Das armenische Bauernhaus“ czímen német nyelven is megjelent.

Természetesen a jeles örmény etnográfus a keleti örmények néprajzával foglalkozik. Boloz Antoniewicz a lengyel-örmények, Dán Dömötör a bukovinai örmények házait tanulmányozták; Szongott Kristóf pedig a ma-

gyar-örménységre nézve szintén a közös háztípus egyes érdekesebb sajátágaival foglalkozott.

A Der-Movszesziáncz tanulmányának magyarra fordítását vagy szakszerű ismertetését kellene az „Armenia“-ban bemutatni, mert az alcímből következően (Ein Kulturbild der Armenier) nagyérdékű kulturképét rajzolhatja meg a ház keretében a keleti örmény testvérek élet- és háztartási viszonyainak, már pedig ez előttünk a nyelvészeti kutatásoknál is fontosabb.

A bukovinai örmény házaknak magas, hegyes ormu a tetejük, melynek rendszeren keleti oldalán két padláslyuk van kémények helyett. A tető díszítésére annak a gerincze két sarkára két villámhárítóhoz hasonló, méternyi magas esztergályozott póznát tűznek föl.

Négyszögű meglehetősen magas házaik és a házakat környező téres udvarok, valamint utczaik is tiszták.

A több lakóhelyiségből álló házak szobáiban hosszú keleti divánokat látunk, melyek ülő- és hálóhelyül is szolgálnak egyúttal; de látunk divatos izlésű butorokat is, a minőkkel lakásaik sokszor nagyon is fényűzőleg, bár nem zsúfoltan vannak felszerelve.

Házaik körül rendszeren tornác fut végig vagy legalább egy fa- vagy kőoszlopokon nyugvó veránda.

E házak építés módját különben a románoktól vették át.

A körülfutó folyosó vagy az előtornác árnyékában ül meleg nyári délutánokon az itt-ott még bő, ráncos keleti köntösét viselő gazda. A lengyel-örményeknél pl. Szniatynban az örmény izlés leginkább a sajátos tetőzetű faépületekben nyilvánul.

A meglehetősen nehézkes és dísztelen földszintes épület fölött váratlan meglepetésül magas, igen hegyes és merészen hajlitott fődél, az úgynevezett dzádzug emelkedik; a két oromra tűzött lándzsaalakú körülbelül egy méternyi magas csúcs (stílp) igen beszédesen fejezi ki a röptében való emelkedés heves vágyát. Valósággal a nép jellemét látszik kipéldázni ez a vaskos, nehézkes, közönbös alapról hirtelen minden átmenet nélkül mintegy epés he-
vességgel föllobbanó törekvés.

Az erdélyi örmény házak még fönmaradt régi min-
táit szintén a magas tetők jellemzik, melyeknek a két
padlás nyílása között olykor szoborfülke látható.

Legtípusosabb a széles kapúval és 3 ablakkal ellátott
földszintes ház, a kapu fölött szoborfülkével és benne
Szent-Gergelyt ábrázoló szoborral vagy szentképpel, mely
előtt szombatoként a régiek még egy emberöltő előtt is
rendszeren mécesst gyújtottak. Erzsébetvároson van egy
olyan homlokzatú ház a piacon, hol a szentképet ábrá-
zoló festmény az ablakok közt foglal helyet. Továbbá
vannak úgynevezett testvérházak, a midőn 2 testvér egy
közös kapúval ellátott udvaron jobbra és balra eső épü-
letben lakott. Ez különben átvett típus.

Sok háznak a kapuja fölött vagy két oldalt a bejá-
rástól jobbra és balra eső oszlopköveken nemesi czimerek,
párkánydíszek láthatók, avagy feliratok és évszámok olvas-
hatók. Ilyenek többek közt Szamosújvárt a Dániel-, Ka-
rátsonyi-, Lászlóffy-házak, Erzsébetvároson a Lengyel-, Go-
rove- és Csiky-házak.

Érdekes az erzsébetvárosi ó-templom csúcsíves kapú-
jának több soros ma is épen maradt örmény feliratos
kőbélése, különben a Salamon-templom kapu-zábei is a
keleti építészet műremekei. — A szépvízi és gergyószent-
miklósi örmény templomok várszerű magas védőfala, va-
lamint a lakóházak is jóformán székely jeleget tűn-
tetnek fel.

Ámde visszatérve Der-Movszesziáncz tanár nép-
rajzi könyvére, mindenekelőtt való fontos teendőnek vélem,
hogy annak a tartalma közkinccsé váljék s így a keleten
és egyebütt lakó örménység szép építési és házberendezési
sajátosságait esetleg bár rudimentumokban összehasonlít-
hassuk.

MERZA GYULA.

